

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Павло Бєсєдін,

аспірант Інституту професійної освіти НАНП України,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0004-5497-8706>

Анотація. Російсько-українська війна призвела до створення в Україні класу ветеранів, яким необхідна інтеграція до цивільного життя. Реабілітації колишніх військовослужбовців передбачає професійну адаптацію, що створює додатковий тиск на державу та суспільство в цілому. Цей аспект передбачає підвищення компетентності соціальних працівників та педагогів, що отримують освіту в фахових закладах, оскільки вони мають мати достатній рівень знань та комплексу всінь для роботи з ветеранами війни.

Ключові слова: реабілітація, колишні військовослужбовці, професійна адаптація.

PROFESSIONAL ADAPTATION OF MILITARY PERSONNEL TO CIVILIAN LIFE IN UKRAINE: HISTORY AND PRESENT

Pavlo Besedin,

Postgraduate Student, Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine, Kyiv,

Ukraine

Abstract. The Russian-Ukrainian war led to the creation of a class of veterans in Ukraine who need integration into civilian life. Rehabilitation of ex-servicemen involves professional adaptation, which creates additional pressure on the state and society as a whole. This aspect involves increasing the competence of social workers and teachers receiving education in specialized institutions, as they must have sufficient competence to work with war veterans.

Keywords: rehabilitation, ex-servicemen, professional adaptation.

Тривала російсько-українська війна призвела до того, що в Україні з'явилась категорія людей, котрі були мобілізовані до війська і в майбутньому мають повернутись до цивільного життя. За даними Міністерства оборони України станом на липень 2022 року до лав Сил Оборони України було мобілізовано майже 1 млн. осіб (Главком, 2022). Враховуючи продовження мобілізації та втрати у лавах захисників, кількість ветеранів після завершення російсько-української війни буде ще вищою. Так прогнозують, що близько 3 млн. складатимуть ветерани війни, члени їх родин та сім'ї полеглих воїнів (Українська правда, 2022). Таким чином, перед українським суспільством та державою постає важливе завдання –забезпечити належні умови для якісної адаптації військовослужбовців до цивільного життя соціальними працівниками.

У науковій літературі питання проблематики розвитку готовності соціальних працівників до цього роботи з колишніми військовослужбовцями досліджувалось як українськими, так і міжнародними дослідниками.

Український історик Володимир Гаврилов зазначає, що після закінчення Другої світової війни в Чернігівську область прибуло 100 тисяч колишніх військових. Враховуючи

втрати в економіці, 97% демобілізованих мали роботу, при цьому 85% повернулись у села. За інформацією, яку Гаврилов зібрав у своїй статті, можемо зробити наступні висновки.

Проблема професійної адаптації полягала у тому, що частина ветеранів не бажала працювати у колгоспах та вимагала землю у приватній власності. Також проблему професійної адаптації частково вирішували курси при підприємствах. Також важливим аспектом було залучення військових з групою інвалідністю III ступеню. Але варто зазначити, що проблема протезів вирішувалась слабо. Так протезами ніг, було забезпечено 68%, рук – 36%. І лише в 1952 році потреба в протезах була забезпечена 100% для Сумської та Чернігівської області (Гаврилов, 2019).

Як результат низького рівня забезпеченості соціальної адаптації та допомоги виріс рівень соціальної напруги та кримінальної злочинності. Можемо допустити, що окрім обмежень, що пов'язані з тоталітарною системою, причиною слабкої адаптації ветеранів була недостатня кількість знань у партійців районної ланки, адже саме вони виконували роль представника держави у взаємодії з ветеранами (Гаврилов, 2019).

Окрім ветеранів другої світової, з проблемою інтеграції колишніх учасників бойових дій Україна зіштовхнулася під час Афганської війни. За даними українського історика Дмитра Островика адаптації ветеранів-афганців в 1980-х відбувалось також на рівні компартії та організацій, що їй підпорядковувались. Проте на відмінку від процесів, що були після другої світової, активну участь стали брати самі ветерани (Островик, 2020). Вже в 90-х рр. з розпадом СРСР спілки ветеранів почали набирати сили та стали потужним соціальним інститутом, який допомагає ветеранам адаптуватись в нових умовах (Червонопинський, 2006).

Починаючи з 2014 року в українському науковому колі збільшилась актуальність проблематика інтеграції колишніх військовослужбовців, що повернулись з зони бойових дій. На сьогодні в Україні діє Міністерство у справах ветеранів та затверджений порядок та умови забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності. Даний документ визначає визначення та порядок професійної адаптації військово службовців. Згідно цього порядку: *професійна адаптація* – заходи, спрямовані на здобуття, відновлення та удосконалення професійних знань, умінь та навичок шляхом професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше ступеня (рівня) освіти, надання соціальних послуг у сфері зайнятості, підвищення професійної мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці, забезпечення продуктивної зайнятості. (Кабінет Міністрів України, 2017). Одним з основних представників держави з ким будуть взаємодіяти ветерани, згідно вищезазначеної постанови, є органи соціального захисту та соціальні працівники, відповідно необхідно сформулювати професійну етику (Каленський, 2016) соціальних працівників до адаптації ветеранів.

Таким чином, перед українським суспільством та системою освіти постає завдання підготувати фахових спеціалістів (Каленський, 2017; Каленський, 2018), що матимуть володіти компетентністю допомогти колишнім військовослужбовцям повернутись до цивільного життя. Це піднімає важливість інклюзивної освіти та інклюзивної компетентності соціальних педагогів та працівників.

Таким чином, соціальному працівнику необхідно розробити індивідуальний план дій для професійної адаптації, щоб мінімізувати негативні наслідки, котрі сформувались через участь у бойових діях. Для цього він має отримати навички психологічної роботи та мати методичні матеріали, що дозволять максимально ефективно адаптуватись колишньому військовослужбовцю до цивільного життя.

Список посилань

Міноборони назвало кількість мобілізованих українців. (2022, 8 липня). *Главком*
<https://glavcom.ua/country/incidents/minoboroni-nazvalo-kilkist-mobilizovanih-ukrajinciv-859153.html>

Після війни ветерани та їхні родичі складуть 10% населення України – Мінветеранів. (2022, 22 грудня). *Українська правда*.
<https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/22/7381862/>

Повага до пошрамованих війною: досвід ветеранів. (2023, 28 червня). *Ukrainer*.
<https://www.ukrainer.net/dosvid-veteraniv/>

Гаврилов, В. (2019). Соціальна адаптація фронтовиків до життя в умовах мирного часу (1945–1950 рр.). *Сіверянський літопис*, 4-5, 173-178.

Верещака, М. (2019). Розгляд соціокультурного процесу адаптації ветеранів дивізії «Галичина» у еміграції в Канаді (1948-1960-ті). Відновлено з:
https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/1802/Vereshchaka_Rozghliad%20sotsiokulturnoho%20oprotseu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Островик, Д. (2020) Соціальне забезпечення воїнів-«афганців» і сімей загиблих військовослужбовців в Україні у 1980-х рр. *Емінак*, 3(31), 165-175.
[https://doi.org/10.33782/eminak2020.3\(31\).445](https://doi.org/10.33782/eminak2020.3(31).445)

Червонописький, С. (2006) Український феномен «афганського» руху. *Політичний менеджмент*, 1, 56-69

Кабінет Міністрів України. (2017, 21 червня). *Про затвердження Порядку та умов забезпечення соціальної та професійної адаптації осіб, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF#Text>

Каленський, А. А. (2016). Система розвитку професійно-педагогічної етики у майбутніх викладачів спеціальних дисциплін вищих навчальних закладів аграрної та природоохоронної галузей [Дисертація д-ра пед. наук]

Каленський, А. А. (2017). Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. *Науковий вісник Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»*, 277, 101-105.

Каленський, А. А. (2018). Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 27-33.